

У2
П27

Х/О

Петро Перебийніс

Небо твоє
і земля

**Петро
Перебийніс**
**Небо твоє
і земля**
ПОЕЗІЇ

Київ
Видавництво
ЦК ЛКСМУ
«Молодь»
1979

Новый сборник состоит из разделов: «Уроки», «Осенняя песня», «Дорога памяти». Сюда также вошла уже известная читателям поэма «Площадь Революции» и перевод поэмы Андрея Вознесенского «Лонжюмо».

МОЯ КОНСТИТУЦІЯ

*Я — нескінченний.
Меч мій та орало —
історія прадавня і нова.
Життя моєю кров'ю написало
для вічності призначені слова.*

*Мій дід
зорю підносив над землею,
і кров його скипала у борні.
Краплина крові щедрої моєї
жаріє на Жовтневім знамені.*

*На батька
громом падали фугаси,
та він стояв до ворога лицем.
І кров моя гаряча запеклася
на прапорі, пробитому свинцем.*

*З багряних стягів кров моя вогненна
мені дорогу правди осява.
Ростуть зернистим колосом крізь мене
для вічності призначені слова.*

*Читаю книгу істини земної
і чую поруч юності плече.
Я — нескінченний.
Син іде за мною.
В його судинах
кров моя тече.*

Уроки

РОБОТА

Хвала і честь тобі на всі віки,
красо людської чорної роботи!
Не терпиш ти сухої позолоти
і доторку лінивої руки.

Освячені тобою між людьми
всесильний молот і дзвінке орало.
Багато царств на світі постирали
важкої криці їхньої громи.

Людська робото!
Чорно проросла
ти з каменю і прозелені бронзи.
Крізь піт і кров,
крізь грози і загрози
нескорений свій дух ти пронесла.

Ти знала
білу кривду,
біле зло,
тяжке ярмо скрипіло над тобою.
І хоч була ти чорною рабою, —
по-рабськи не хилила ти чоло.

Тобі казали з гонором:
терпи!
А ти вставала в голоді і горі.
Ти молотами зрушувала гори,
гострила розкріпачені серпи.

Робото!
Чорна ти, немов земля.

У криці і зерні —
твої секрети.
Розхитується пружна вісь планети
під натиском твого важеля.

Твій паросток уперто пророста
з болота й пилу,
з хаосу й розрухи.
Ти —
вічний рух,
жива скарбниця духу,
людської правди горда висота.

Земна робото,
справді чорна ти,
прекрасна ти
у чорних перлах поту.
Благословенна будь,
людська робото,
у щедрості краси і простоти!

ВІКНО У ПЕЧЕРІ

На світі сталось це давно,
хтозна-якої ери:
прорізав предок наш
вікно
у камені печери.

І сонце темінь обпекло.
Примружив предок очі.
Його нахмурене чоло
засяяло урочо.

Він сам на березі добра
не міг ще зрозуміти,
що ця зазубрена діра —
довічне
око світу.

Зіниці пращура малі
іскрилися від щастя...
Таке буває на землі
з людиною
нечасто.

НА ПЕРЕХРЕСТІ СЕРЦЯ

Іду
в задумі
по Землі.
Земля несе мене в просторі.
На розпалішому чолі
тріскочуть іскорками зорі.

Несе галактика мене,
гарячим подихом зігріта.
Крізь тіло суще й неземне
трасують полум'ям орбіти.

І я на схрещенні орбіт
зорю викрешую бентежно.
Згоряє серце,
як болід,
на тлі холодного Безмежжя.

* * *

Лети, мій нащадку...
Пророча
розпечена траса твоя.
У темені вічної ночі
моє попеліє ім'я.

Лети в метеорному шквалі.
А я
із планети Земля
пилинкою
мчатиму
далі
на криці твого корабля.

УРОКИ СЛОВА

Ще сяли смерть кулемети.
А мати зшивала мені
пошарпаний зашит з газети —
як докір нещадній війні.

Нагріте худими руками,
скрипіло іржаве перо...
Писав я слова
між рядками —
на зведеннях Інформбюро.

Кульгали на лініях шрифту
слова, мов перервані сні:
щоб швидше доби́ли фашиста,
щоб тато вернувся з війни.

Сльозами слова набрякали,
жила в них надія міцна.
Світанився мир
між рядками.
В рядках
дотлівала війна.

Ще дихали смертю гармати
десь там,
на далекій війні.
Вела за село мене мати
шукать колоски у стерні.

Навчала мене дорожити
добрим словечком вона,
мов знайденим колосом жита,
якому найвища ціна.

Я в шелесті мирного поля
читаю покосів рядки.
Збираю на щастя, на долю
дозрілі слова-колоски.

Тривожно бринить наді мною
поезії пружне крило.
Живу я рядків дивиною
і тим,
що в рядки не лягло.

КОБЗАРЕВІ СЛІДИ

Багряне сяйво університету
струмує в Ботанічному саду.
Між райдугами квітів
до поета
червоною стежиною іду.

Тут він ходив.
Згоряти й воскресати
поета муза кликала сюди.
Під пресом перетлілого асфальту
димлять його нескорені сліди.

Печуть мене, клекочуть під ногами
жаркими смолоскипами вони.
Рокоче даль протяжними громами.
Димлять сліди крізь камінь давнини.

Ступаю там, де кожна порошина
вогненний дух поета зберегла,
де бронзою висвічує вершина
крутого, планетарного чола.

Зоріє слово правди над землею,
і кличе нас поезія сюди —
на ці багряні київські алеї,
з яких димлять нескорені сліди.

КОВТОК ДНІПРА

Коли гуркочуть небосхили,
коли прощатися пора, —
нехай тобі дарує силу
ковток тривожного Дніпра.
Печального Дніпра.

Коли орали перелogi,
бринів краплинами добра
ковток жаданої вологи —
ковток прозорого Дніпра.
Глибокого Дніпра.

Вода скипала над ордою,
диміла київська гора.
Кропив цілющою водою
ковток гарячого Дніпра.
Червоного Дніпра.

Живе на світі наша доля,
і рідна пісня не вмира.
Гамує спрагу серед поля
ковток холодного Дніпра.
Блакитного Дніпра.

Воркують пари чорноброві,
щебече ніжно дiтвора.
Гірчить уста
ковток любові —
ковток щемливого Дніпра.
Ласкавого Дніпра.

Коли пролинемо світами, —
настане зустрічі пора.
І ми розділимо з братами
ковток священного Дніпра.
Безмежного Дніпра.

ПРОЩАЛЬНИЙ МАРШ

Над вокзалом пелюсткою маку
зоряниця багряна встає.
Марш тривожний
«Прощання слов'янки»
б'є литаврами в серце моє.

Вибухають акордом прощання
старовинного маршу баци.
Зацвітає сніжинка печалі
у вінку молодої коси.

Забувається днина колишня —
поспішає сурма вдалину.
І мелодія маршу колише
на пероні
слов'янку сумну.

Над пероном духмяно і п'ярко
струменіє вітрів течія.
Не тужи, чорноброва слов'яно!
Прощавай,
українко моя!

ХВИЛИНА НЕПЕВНОСТІ

На Н-ському стрільбищі свище свинець,
шматуючи тишу зелену.
На Н-ському стрільбищі в'яне чебрець,
багряняться кленів знамена.

Над стрільбищем низько летять журавлі —
і крила тремтять розпростерті.
За вирізом бруствера, в синій імлі
скрадливо біжать силуети.

Хвилинка непевності:
мир чи війна?..
І мушка гойдається грізно,
і черга повітря туге розтина,
випорскують жолудем гільзи.

Нерівно зливається обрій хисткий
з малиновим кантом погона.
Розбризкує осінь криваві листки
на мертву траву полігона.

Вітрами пропалює вись голуба
хмарин генеральські папахи.
Чатує планету учбова стрільба,
на обріях
порохом пахне.

Помирають батьки, як солдати,
обронивши прощальні слова.
Нам батьків молодих небагато
пощадила війна світова.

Мирне поле планети недовго
за полеглих орали вони.
По-солдатськи в останню дорогу
проводжають їх сиві сини.

І знамена обпалює наші
чорний крєп на крилі вітерця.
Під оглушливі траурні марші
крижаніють синівські серця.

ТАЄМНИЦЯ СЛЬОЗИ

Крізь пил віків
тече сльоза гаряча.
Планета хмурить випукле чоло.
Ви чуєте?
Дитина гірко плаче,
невтішно плаче, і не зна чого.

Людина плаче в радості й печалі,
у сонячну годину, в буревій.
Тече сльоза прощання і стрічання
на станції простій і вузловій.

Людська сльоза...
Велика таємниця
захована в солоній рідині.
Тече сльоза.
Твердіють ніжні лица.
Рум'яно квітнуть лица кам'яні.

ПОЛИН

Матусю, десь ти за імлою
в життя вслухаєшся моє.
І сивий докір наді мною
тремтячу ниточку снує.

Мій вік уже на перевалі.
Буває, в тузі спом'яну,
як ти від болю рятувала
мене настоем полину.

Ой полине, полиночку,
гіркий ти, аж синій.
Терпи, терпи, мій синочку,
рости мені сильним!

Пече полин полиново,
пече, та не дуже.
Рости сильним і здоровим,
синочку недужий.

Полин, полин! З імли густої
він кров'ю сходив на серпах.
Його міцною гіркотою
навіки хліб святий пропах.

Не раз бувало гірко, нене,
і громом час мене палив.
Та я не плакав, що у мене
життя гірке, немов полин.

Ой полине, полиночку,
гіркий ти, аж синій.
Терпи, терпи, мій синочку,
рости мені сильним!

Пече полин полиново,
пече, та не дуже.
Рости сильним і здоровим,
синочку недужий.

Матусю, десь ти за імлою...
Дивлюсь я тужно вдалину
і наче бачу:
над тобою
сивіє кущик полину.

ВІДПОВІДЬ АНОНІМУ

Відкрийся, таємничий аноніме,
відкинь завісу куцого листа!
Хай кривляться крикливо, а не німо
ненавистю посічені уста.

Це так:
не буде миру поміж нами!
Мій гострий меч — поезія дзвінка.
Пече тебе у приступі нестями
червоний колір чесного рядка.

Ти цілишся примружено з-за рогу
у посмішку беззахисну мою.
А я тебе не бачу, слава богу,
чи, може, просто не розпізнаю.

І тиснеш ти безпечну мою руку,
тамуючи отруені слова.
Чорнилом набрякає, мов гадюка,
рука твоя у лігві рукава.

Та я сльозою неньки не прошолю
брудні слова, змішані на злі.
Повік ти не збагнеш моєї долі,
посяної в батьківській землі.

Нікчемний, жалюгідний аноніме,
тебе не вмие кров моя густа!
Покорчиться в сухотній анемії
огризок безіменного листа.

Нехай туман холодний покриває
адресу засекречену твою.
А я в листах адреси не ховаю,
я імені від когось не таю.

Мене ти не поставиш на коліна.
Горить між нами анонімний міст.
Моя адреса:
вільна Україна.
Мое ім'я відоме:
Комуніст.

ДЕНЬ

Люди, люди!
Подивіться —
кружеляє голова...
Сонцем сповнена по вінця
дня півсфера колова.

Гляньте звисока під ноги
крізь туманності трави:
просить вашої підмоги
мудрий всесвіт мурави.

Не витайте лиш у хмарах,
поки розум не зачах.
День —
у чорних, синіх, карих,
у здивованих очах.

День спливає невблаганно,
неповторний, як сльоза.
Під поспішними ногами
щось у вічності щеза.

Чи дрібне щось, чи велике —
не минайте мимохідь!
Кожну грудочку, пилінку
гострим зором перетріть.

Хай не падає погорда
на обличчя світове:
вічний прах людського роду
в кожній грудочці живе.

Сонце сіється крізь вії,
крізь мережу верховіть.
День поволі вечоріє...
Люди, люди,
поспішіть!

Млою сповнений по вінця,
вечір брами розчиня.
Швидше, люди!
Розчиніться
у тремкій сльозині дня.

ПЕРШИЙ ДЗВІНОК

Учора ще був на будові,
і ось — лікарняний візок...
Відмовило серце надовго.
Догралось!
Перший дзвінок...

Лежи у казенній постелі.
Все марно, стогни не стогни.
Небесно хитається стеля
і світ — у чотири стіни.

Закреслює вікна хрестаті
розвихрена тінь яворів.
І серцеві тісно в палаті —
вітрів йому треба,
вітрів!

Здається:
будова гуркоче
і час «вибивати» бетон...
Від болю туманяться очі,
вистукує серце не в тон.

А світ розвертається круто
в чотири дороги-струни.
І падає стеля на груди.
Біліють чотири стіни.

МАШИНА З ДАЛЬНЬОГО СЕЛА

Важка, нестерпна літня спека
на місто зморене лягла.
Петляє в ревищі проспекту
машина з дальнього села.

Вона біжить кудись поволі,
батьоро дмухає димком
і пахне чистим вітром поля,
дощем, травою, молоком.

Шурхочуть вичовгані шини,
асфальт парує у теплі.
Під шини струшує машина
грудки вологої землі.

НЕБЕСНА КАЗКА

Ідуть пілоти вранці на роботу,
зодягнуті у сині небеса.
Замислене гніздо аеропорту
під куполом безмежжя провиса.

Ще сплять у росах птиці піднебесні,
крильми припавши важко до землі.
Їх будять винувато стюардеси,
розніжені в домашньому теплі.

Богині неба вранішні зірниці
грайливо заплітають у косу.
І мчать у вись озорені жар-птиці,
з гарячих крил стираючи росу.

Казкові птиці, милі пташенята,
куди ж ви так нестримно летите?
Все важче вас над світом доганяти —
спливає час,
як марево густе.

Киплять у небі траси перехресні —
у них я почерк віку впізнаю.
Летіть, летіть,
красуні стюардеси,
несіть за обрій молодість мою!

КАВКАЗЬКИЙ МІСТ

Бено Конджарія

Понад нами хмарки гриб,
а під нами річка Бзиб.

Провисає, наче доля,
міст між небом і водою.

Міст метляє до пори
від гори — і до гори.

Над веселкою містка ми
балансуємо руками.

Крок на тросі...
Знову крок...
Прогинається місток.

Страх туманить пильні очі.
Під ногами Бзиб клекоче.

Стадо скель на бистрині
шкірить ікла кам'яні.

Ми з Кавказом у змаганні
балансуємо
на грані.

Важко дише вишина,
і регоче бистрина.

РОЗДУМИ НА СХИЛІ МАШУКА

Все те ж...
Ті самі кручі,
і той фатальний схил.
Гілля своє колюче
розкрилює кизил.

Роками не затерта
афіша кам'яна:
убивцеві поета —
мов пам'ятник вона.

Історіє, прости нам
осмоту
і мажор...
Ну, хто такий Мартинов,
чванливий той майор?

Крізь марево сріблясте,
крізь далі вікові —
«Поручику,
стріляйте!» —
кричать серця живі.

А він печальні очі
примружує на мить,
а він
рядки шепоче,
яким
уже не жить.

І постріл б'є в обличчя,
стинає листя з віт.

Луна його убивча
ще падає
на світ.

Стрясає попіл суму,
гримить луна важка.

Сивіє у задумі
вершина Машука.

МОГИЛА ДАВИДА-БУДІВНИКА В ГЕЛАТІ

Каскади гір. Скелястий краєвид.
Гелатська академія стара.
Покоїться при вході цар Давид,
гуде над ним
поріг монастиря.

Не вірив цар ніяким чудесам —
його остання воля не скупа:
хай смертний на путі у божий храм
безсмертного щодня переступа.

Дрімає на порозі кам'янім
примарна слава,
мов жона чужа.
Вичовгує розкішний псевдонім
підшвами скрипучими олжа.

ЗМАГАННЯ РИБАЛОК

Рибалки сягнули рекорду,
розвихривши воду рябу.
Шпигають очима спогорда
вони нетерплячу юрбу.

Позаздрити можна і справді:
на берег під радісний туш
виходять при повнім параді
спокусники риб'ячих душ.

Старались вони, що й казати —
нелегко їм здобич нести.
Приборкані жертви азарту
в агонії пружать хвости.

Тут сині лящі і ставриди,
бички і севрюги старі...
Вже рибу лічити обридло
доскіпливим членам жюрі.

А паща катрана —
як рана...
І зблискує тільки на мент
у склистій зіниці катрана
рибалки міцний монумент.

ДІТИ ВЧАТЬСЯ ПЛАВАТИ

Діти вчаться плавати у морі.
Чубчики мигтять у метушні.
З берега командують суворо
тренери поважні і смішні.

Діти вчаться плавати.
Згодиться.
Марно цей урок не промине.
Б'є у вічі спінена водиця,
сонце палахкоче вогняне.

Руки й ноги сковує втома,
холодом проймає глибина.
...Тільки на пісочку золотому
хвиля норовиста не страшна.

СВЯТО НЕПТУНА

Іронічний репортаж

Гуркоче катер деренчастий,
хвилина радісна гряде:
на берег
(що бува нечасто)
Нептун зі свитою іде.

Нептун тризубцем небо креслить,
курортний люд зове на суд.
Чорти під танець водохресний
у море грішників несуть.

З веління царського русалки,
нечистим лицарям услід,
мужів чорнявих і русявих
лукаво зманюють у сіть.

Пірат регоче білозубо —
трясється щелепа важка.
Репіжить біс у збитий бубон,
а відьма шкварить гопака.

І тільки цар Нептун суворо
ховає бороду у тінь.
Сидить Нептун лицем до моря
на троні, вгрузлому у рінь.

Велить, кого в смолі купати,
кого позначити тавром.
...Та ось
настала мить розплати —
і трон хитнувся, як пором.

І вийшли жертви безборонно
на перекошений поміст.
З макітри царської корона
упала бісові на хвіст.

Гей, де ж бо ти, нечиста сило?
Чорти, вершіте божий суд!
Та вже холодне море змило
з чортів уїдлиий мазут.

Вже відьма, згорблена і мокра,
спідницю стріпує вузьку.
Русалки, вчадівши від охри,
мов риби, сохнуть на піску.

І стогне море від осмути,
кигиче чайка з висоти.
Гойдає хвиля каламутна
чортячі вирвані хвости.

СВІТАННЯ ГОЛОСІВСЬКОГО ЛІСУ

Містечко телескопів автономне
окутає пил космічний зусебіч.
Дрімають на світанку астрономи,
і сниться їм важка робоча ніч.

Над ними у стрімкім калейдоскопі
зірками відхрустів Чумацький Шлях.
Броньовані шоломи телескопів
напружено вібрують на вітрах.

Розтанули небесні заборони,
і випуклі шоломи угорі
відкинули сталеві заборона
у напрямку незримої зорі.

ДУБОК

Чи вітру подувом нічним,
чи ласим порухом руки
був вирваний
і став нічим
дубок маленький,
три листки.

Він прагнув жить.
Він не мовчав.
Він жовтим жолудем кричав.

...Я посадив його в траві,
зігрів листки напівживі.

Я за дубком уболівав,
його росою поливав.

Дубочок ріс,
міцнів щомить.
Він прагнув жить,
він прагнув жить.

Мов до життя хисткий місток —
пустив
четвертий він листок.

Пустив
гінку зелену віть,
і вдруге
став дубочок жить...
Він ріс.

Він листям шелестів
і стиглим жолудем хрустів.

...А восени
поміж дубів
дубочок
першим пожовтів.

Осіння пісня

ЛИЦЕ БЕЗ ГРИМУ

Ось воно —
лице без гриму...
Розтають слова-льодини.
І струмує щось незриме
від людини —
до людини.

Нерозгадане проміння
пробивається крізь маски.
І цвітуть серця кремінні,
наче маки,
наче маки.

Розриваються окупи
затамованої муки.
Все примарне, дріб'язкове
облітає, мов перука.

Все минає: горе, відчай
і словес крихкі льодини.
Подивись мені у вічі,
дорога моя людино!

Подивись у саму душу
таємничими очима.
Крізь напругу непорушну
проступа
лице без гриму.

НІЧІЯ

Люди-антиподи,
неспроста ви
сходитесь на лінії межі.
Б'ють серця тривогу, мов застави,
зблискують зіниці, як ножі.

Видно, не спортивні інтереси
зводять вас віч-на-віч:
ти
чи я?
Та згасають пристрасті і стреси.
Назріває в душах
нічія.

Остигає чорне поле бою,
на серцях кривавиться іржа,
і ненависть мириться з любов'ю,
і вужем звивається межа.

Ось і я
стою
перед межею
і свою ненависть не таю.
Не впаду я в попіл нічії —
кров проллю
у чесному бою.

ВЕЛОТРЕК

Хилиться критично
колія сягніста.
Хмуриться обличчя
велосипедиста.

Завчено, поспішно
крутить він педалі,
та чомусь не тішить
золото медалі.

Велосипедиста
втома нагинає.
Сам себе сердито
він переганяє.

Квапиться щодня він.
Хоч би не відстати...
Вже не відрізняє
фінішу від старту.

КАКТУСИ

Кактуси, древні скульптури,
діти природи чудні!
Ваша уперта натура
мовить багато мені.

Ваші зелені штандарти
цілять у серце мое.
Владних законів стандарту
скульптор ваш
не визнає.

Ваше життя таємниче
людство ніяк не збагне.
Ваші несхожі обличчя
чимось тривожать мене.

Кактуси, горді істоти,
зрошує вас новизна.
Рід ваш колючий достоту
немічних копій не зна.

Пружить пагіння бугристе
ваша тканина жива.
Кактуси вічні,
відкрийте
тайну свого ества.

* * *

Я вдосвіта побачив павука.
Над ним гойдалась гілочка бузкова.
Наструнювала сіть його тонка
свої незримі сонячні окуви.

Промінилися шупальці між віт —
у центрі небозводу голубого.
Бринів навкруг бадьорий мікросвіт
і мчав до павука,
немов до бога.

БІЛКА В КОЛЕСІ

На орбіті зоопарку
вогником кружляє шпарко
білочка у колесі —
у своєму космосі.

Мимо, мимо — пружні кроки,
мимо — дні і пори року.
Тане сніг на полюсі.

(Білка в колесі).

Стугоняць вітри горішні.
Смачно цокають горіхи.
Тверднуть зерна в колосі.

(Білка в колесі).

Білка в космосі.

Сонце в тім'ячко пече їй...
По орбіті нескінченній
білка вогником гасає
і згасає.

І згасає...

Білка в колесі...

СМЕРТЬ АЛЬОХІНА

Він сидів непорушно і строго —
мертвий страдник
у позі борця.
Ще палила жага перемоги
пожовтілий пергамент лица.

Він помер на Олімпі —
на троні:
тіло в крісло готельне вросло.
Чемпіонська незрима корона
осявала холодне чоло.

Повз руді європейські квартали
йшли берези російські здаля..
У зіницях скляних остигали
чорно-білі квадратні поля.

Променіли з п'ятьми кришталево
у фігурах відлиті думки.
Короля берегла королева,
поривались у бій пішаки.

Він сидів непорушно і прямо.
На високе і чисте чоло
крізь бійницю віконної рами
світанкове проміння текло.

А на тронах тремтіла від жаху
королівська парча золота.
У жадобі останнього шаху
розривалися мертві уста.

ЯБЛУКА ЧЕРВОНІ

Червоні яблука в кімнатах
Насипані, що ніде стать.

Дмитро Павличко

Як згадаю:
в білому розгоні
березень розкручував югу.
Яблука світилися червоні
на снігу, на білому снігу.

На снігу...
А може, на папері —
яблука рипіли, повні зір.
Плавали хмарин гусині пера,
в'янув заморожений папір.

Сонце багряніло невисоке,
теплим снігом танули думки.
Яблука аж пружились од соку
на долоні дружньої руки.

Ріс, неначе яблуня, до зір я,
листям зеленів у вишині.
Серце опромінене дозріло
яблуком червоним у мені.

Білим снігом квітне моя крона,
їй земля міцну дає снагу.
Пломеніють яблука червоні
на крихкому,
талому снігу.

ПОЛІТ ВАСИЛЯ ЗЕМЛЯКА

Фатально гаснув усміх щирий,
в очах клубочилась імла.
А ви збиралися у вирій,
росу стираючи з чола.

Вам чорні лебеді ячали,
і прагли ви у висоту.
Страшного болю гострі жала
крило терзали на льоту.

А ви летіли...
Ви летіли
на вечоровім кумачі.
Промінням зір світилось тіло
у лебединому ключі.

Дорога слалась перед вами
висока,
довга
і трудна.
Пливли хмарини островами.
Хиталась, танула труна...

Земля під вами у провалля
смутного присмерку пливла.
Небесний профіль покривала
тінь лебединого крила.

* * *

Знаєш, я найгіршого боюсь:
може, віршем раптом захлинусь.

Стане болем серце крем'яне,
серце магма слова сколихне.

Серце враз нестерпно защемить,
від натуги вибухне за мить.

Стане серце раною в мені.
Заклекоче слово в глибині.

Магма слова грізна, вогняна
рине з рани...
В груди,
мов луна,

бризнуть слів розпечені грудки,
заgrimлять уривчасті рядки.

Кратер горла магма затрясе.
Я ще встигну скрикнути...
І все!..

Я рвонусь
до тебе
в німоті.
Віршем захлинуся на путі.
Не сягну тебе
за півслівця...
Трісне в пальцях
парость олівця.

* * *

Перегорю.
Переболю.
Усі недуги пересилю.
І кров'ю слова окроплю
свої надії перестиглі.

І на дзвінкий Чумацький Шлях
земною піснею полину.
Збагну,
як плаче на вітрах
сльзьми червоними калина.

Збагну скорботу світову
і з неба чорного, нічного
впаду
зорею у траву
край материного порога.

НАЇВНА ПРОСТОТА

Жарт

Хоч немає причини, —
очі в мене сумні.
«Ти доросла дитина», —
часто кажуть мені.

Я і справді неначе
од життя відстаю.
Ще не хочеться дачі
у земному раю.

Не потрібна машина,
волошкова, мов сни.
Жду, неначе дитина,
я чудес восени.

СПІВАЄ КЛАВДІЯ ШУЛЬЖЕНКО

Тихо співає Шульженко,
кличе в життя фронтове.
Скромна хустина синенька
рівно над залом пливе.

Давні слова і розлуки,
зустрічі серед зими...
Білі сполохані руки
гріє прожектор з п'ятьми.

Дзвонять колеса на стиках,
роки біжать — не біда.
Пісню дарує артистка,
ніжна, струнка, молода.

Тануть під маскою гриму
зморшки на гордім чолі.
І виростають незримо
розміри сцени малі.

І розправляє артистка
пружне крило кумача.
Скромна синенька хустинка
легко сповзає з плеча.

Під канонаду оркестру
слухають пісню живі.
Слухають пісню воскреслу
ті, що упали в траві.

Десь вибухають снаряди
чи даленіє гроза...

Між пелюстками троянди
зблискує синя сльоза.

КАЛИНОВА МЕЛОДІЯ

Показував пісню Білаш.
Ніхто ще не чув її досі.
Він сіяв тепло...
А була ж
така приморожена осінь.
Він сіяв!
Осоння чола
стрясалось у срібному дзвоні.
Мелодія з пальців текла
на клавіші листя червоні.
Бриніла на зламі брови
мелодія щастя й печалі.
Прозорі крижинки трави
у пісні земній дзеленчали.
Гриміли у пісні вітри,
закуті в акорди мажорні.
Співали скрипучі бори,
крутилося обр'ю жорно.
І сходили зерна тепла,
посіяні щедро і чесно.
Калиновим соком текла
мелодія в чашу небесну.
Летіла на крилах луни
вона крізь хуртечі естрадні.
Рясні українські лани
стелили їй сонячні рядна.
Мелодія дзвінко лилась,
ніхто ще не чув її досі.
Співав свою пісню Білаш.
Цвіла приморожена осінь.

ЦВИНТАР БУТАФОРІЙ

Вицвілі сувої декорацій
сплять у театральному дворі.
Декораціями захарашені
закутки старі.

Злуцують вітри,
дощі полощуть
барви, що служили до пори.
Звалище повержених полотнищ —
крах мистецтва...
Білі прапори...

Душно, тісно тут уяві хворій.
Поруч —
і прекрасне,
і гниття...
Сутеніє цвинтар бутафорій
за простою сценою життя.

Дотліває театральне клоччя.
Тиша в бутафорному дворі...
Лиш юпітер сонця палахкоче
угорі.

МИТАРСТВА ТІНЕЙ

Тіні, мов друзі жадані,
ходять за нами постійно.
Вранці вони, як титани,
прудко злітають на стіни.

Гнуться вони від судоми,
чахнуть від пилу і чаду.
Хочеться тіням додому —
сонце пече їх нещадно.

Марять солодкими снами
тіні тонкі, безпорадні.
І повертають за нами
у надвечірні парадні.

Тіні, мов друзі надійні,
в'януть без нас від осмути,
десь у нічному безгомінні
довго не можуть заснути.

* * *

О жінко, зірницею долі
ти світиш крізь дим самоти.
Згасають усі наші болі,
коли усміхаєшся ти.

Сестрице, дружино і мати,
народжена ти, щоб цвісти.
Змовкають на світі гармати,
коли усміхаєшся ти.

Немає на світі печалі,
коли усміхаєшся ти.
Повік на земному причалі
світи нам,
зірнице,
світи!

БАЛАДА ЮНОСТІ

Я спав.
Подушкою м'якою
мені стелилася трава.
І наче снилось:
наді мною
схилилась Мавка польова.

І маки уст війнули дзвінко
в небеснім сяєві краси.
Вогнем опік мої повіки
сліпучий зблиск її коси.

Вона схилилася ще нижче
і пригорнулася ніжніш.
У серце мітив таємничо
її коси тремтячий ніж.

Я спав...
Дзвеніло серце лунко.
Я снів у чарах літніх див.
І подих першого цілунку
мене у травах розбудив.

Мене гойдали сонні маки,
бриніла сонцем далина.
А Мавка...
Щезла в росах Мавка.
І хтозна,
де тепер вона.

* * *

На дикім вогнищі любові
горю я, наче еретик.
Пече ество моє до болю
жагучих уст безмовний крик.

Пали, пали мене устами!..
Коли від ніжності згорю, —
я знову з попелу устану
і стріну вранішню зорю.

* * *

До яблуні навшпиньки підійшла
в тонкій сорочці місячного сяйва.
Видзвонювали німбом круг чола,
в косі тремтіли зорі кучеряві.

У подуві духмянім вітерця
дрімливо райська яблуня рипіла.
З небес
над білим обрієм лиця
звисало важко
яблуко доспіле.

Все нижче нахилилося воно
і чарами нічними полонило.
Крізь місячне прозоре полотно
висвічували перса полохливі.

* * *

Кохання — грудка динаміту
між мною і тобою.
Чужому оку не помітний
пекучий згусток болю.

Зітхання. Поглядів осмута.
Уста німі, зів'ялі.
Слова терпкі, слова забуті
клепочуть у печалі.

Похмурі дні. Безсонні ночі.
Навіщо?
Ми ж не діти...

Весела іскорка тріскаче
на грудці динаміту.

* * *

З вирію розлуки
я до тебе лину.
Спраглі твої руки
в'ються, мов хмелини.

Рученьки жадані
від сльози солоні...
Я цвіту і в'яну
в їхньому полоні.

Я цілую руки,
хмелю не боюся.
Від хмільної муки
плачу і сміюся.

СПОМИН

Завіяла осінь сумна
дороги мої і роки.
Летять і летять
до сумного вікна
червоні і жовті листки.

Надія у серці жива,
і дзвонять кленові містки
Шепочуть, шепочуть
забуті слова
любові червоні листки.

Згадаються очі твої —
і в'януть прощальні листи.
І ронять на землю
осінні гаї
розлуки пожовклі листки.

Між нами лягла далина,
і плачуть холодні шибки.
Летять і летять
до сумного вікна
червоні і жовті листки.

СВІТЛАНА

Розгорни фату, Світлано,
тінь осмути прожени.
Не кажи, що безталанна
жінка в образі жони.

Хай зоріє зірка рання
надвечірнього чола.
Хай черкне тебе кохання
теплим подихом крила.

У безсонних нетрях ночі
квіт надії ожива.
Десь весільна путь гуркоче,
пахне чарами трава.

Ти приляж хоч на світанні
на холодні подушки.
Ти засни,
засни, Світлано,
над колискою руки.

Розтає і тонко рветься
нитка чорної пільми.
Над ясним світанком серця
коні крешуть копитями.

Поспішають крізь тумани
несподівані свати...
Ти засни,
засни, Світлано,
під хмариною фати!

ЧАРИ ОСІННЬОГО САДУ

А під грушею дівчата
ловлять падалиці в сіть.
Важко гілочку дістати.
— Дядьку, дядьку,
потрусіть!

Світять зірочки пристиглі
в синіх сутінках зіниць.
Ти ж бо, дядьку, ще при силі.
Підбадьорся,
розігнись!

Рано серцеві боліти,
не хилися долілиць.
Чи тебе уже по літу
тягне тільки до гнилиць?..

Як пройти тут стороною,
душу зрадить молоду...
Ех, трусну я стариною
в підосінньому саду!

Хоч, признатись, не одразу
верховіття я досяг,
та розпружилися м'язи,
кров заграла в небесах.

Я хапав осінню грушу
за покручене гілля.
Я трусив її, як душу,
аж хиталася земля.

Бігли килимом квітчастим
юні мавки навпрошки.
І за пазухи дівчатам
грішно падали грушки.

Пташко моя пізня,
ти розвій печаль мою.
Стала твоя пісня
піснею прощальною.

Пташко піднебесна,
все уже минулося...
Серце мое скресло —
ти мені всміхнулася.

Пташко перелітна,
може, це здалось мені...
Ти летиш до літа,
я лечу до осені.

Прощай, білокрила журавко!
Зове тебе даль голуба.
У мареві чорного ранку
пушинкою тане журба.

Лети над просторами долі,
де небо твоє і земля.
Можливо, зустрінеш на волі
прудкого свого журавля.

Лети з ним, журавонько мила,
дорога у тебе одна.
А в мене стираються крила,
стомила мене вишина.

Я падаю з неба, журавко,
а ти— долітай, долюби...
У мареві чорного ранку
зоріє пушинка журби.

Пушинка майне і розтане,
легка і прозора, як щем.
І я вже ніколи не стану
щасливим твоїм журавлем.

Дорога пам'яті

МАЙДАН РЕВОЛЮЦІЇ

Поема

Початок дороги

Дорога — мов знак запитання,
і серце тривога пройма.
Неждано з туману постане,
можливо, остання пряма.

Та поки всміхається доля, —
топчу я пожухлу траву.
І мозок терзаю до болю:
для чого на світі живу?

Над містом залізно гуркоче
безсонна доба трудова,
а я од світанку до ночі
шукаю химерні слова.

Для кого слова ці, навіщо?
Кого ти, поете, зігрів?
Чи, може, працюєш на вічність,
аж лоб від натуги зіпрів?

Поезіє, пісне озонна,
до всього є діло тобі.
Металом кипиш ти у домні,
зерном струмениш на сівбі.

Поезіє, радосте й муко,
вогонь твій іще не погас,
ще рано співати розлуку,
ще їсти не просить Пегас.

Озвися, поезіє, де ти,
де слава твоя і краса?
Не в закутку димнім естета
цідити тобі словеса.

Хай слово обжитої теми
зорею іскрить з-під пера.

Зринаймо у простір поеми.
Пора у дорогу...
Пора!

I

А втім...
Нам киває гостинно
каштанова кручена віть.
Спинімось!
Хай отча святиня
в дорогу нас благословить.

Так мужні орли-космонавти
задуму свою на чолі
несуть до святої кімнати
отам,
на кремлівським крилі.

*

Пливуть над віками, черкаючи хмари,
замислені кручі Хрещатого яру.

Ці кручі у спомини давні повиті
і щедро слов'янською кров'ю політі.

Не раз тут нещадні копита гриміли,
не раз тут сичали отруені стріли.

Згорьовану землю Хрещатого яру
топтали татари, місили бояри.

Та криця кришилась, конали заброди
і врунилось дерево братнього роду.

Вставала затято із попелу горя,
буяла на кручах трава непокори.

І предок не бив у поклонах коліна,
беріг він коріння народу нетлінне.

І предкові снівся під кригою гніту
майдан Революції в сяйві граніту.

*

На площі Революції стою.
Рожево грає небо вечорове.
Відлунное у серці голос крові.
На площі Революції стою.

Вітри доріг шумлять у вишині
і терпко пахнуть хвойною тайгою,
магнолією дихають пахкою
у хлібній наддніпрянській стороні.

Луна доносить різні голоси:
гримить обвал кавказької говірки,
течуть балтійських мов ласкаві ріки,
Полісся квітне піснею роси.

Життя мое помножене стократ
на всі мої простори неозорі.

Піски і води, тропіки і гори
несуть до мене віще слово — брат.

Єдина кров у скроні наші б'є,
напружились дороги, наче вени,
багряно переблискують знамена,
живий Ілліч над площею встає.

На площу йдуть у бронзовім строю
соратники по духу,
по любові.

Прожектор крає небо вечорове.
На площі Революції стою.

Прожектор сигналить і кличе,
і промінь, як нить кумача,
окреслює
мрійне обличчя,
гранітне плече Ілліча.

Трасує цей промінь крізь мене,
висвічує душу мою.
Ступивши на площу вогненну,
нічого в собі не втаю.

Хай цілиться промінь невпинно,
єство пропікає мое.
На площі сумління людина
себе до кінця впізнає.

На площі тепліють у щемі
правдивих думок ручаї.
Пече у подошви нікчому
шліфований камінь її.

Бо місця брехні та оғуді
на плитах майдану нема.

Ім'ям Революції люди
назвали його недарма.

І сіє проміння з долоні
у стишений простір Ілліч.
Виходять квартали червоні
на чистий граніт зусебіч.

Я знаю: в будинку оцьому,
що вікна розплющив у світ,
живуть мої добрі знайомі
у майві каштанових віт.

Живе тут, не звикши до пледа,
весь білий, неначе зима,
старий чоловік із легенди,
а може, легенда сама.

Снігами завіяні очі
вертають у давні роки,
де контру шаткують на клоччя
козацькі червоні полки.

Коли не читається діду
і ние у шрамах рука,
він словом колючим сусіда,
бува, на дуель виклика.

Сусід цей — особа відома.
Уславлений токар, герой.
Тепер він далеко від дому.
На диспуті. Входить у роль.

Можливо, ці люди, читачу,
в поемі зустрінуться нам.
Ще йде суперечка гаряча,
аж тісно полярним словам.

А поверхом вище іздавна
живе тут відомий поет.
Вмуровані книги рядами
навіки в його кабінет.

Безсонне вікно кабінету
над плити майдану зрина.
Багато, напевне, поету
побачити можна з вікна.

Зринає з майдану врочисто
стрімкий Монумент у zenіт.
І бронза осіннього листя
вінчає високий граніт.

І ширшає обрій у леті.
Майдан прикриває від зла
посічену карту планети
багрянцем свого крила.

II

Це наснилося, можливо,
чи привиділось мені,
чи насправді сталось диво
при затіненім вікні.

Що це діється зі мною?

Хоч немає вороття, ---
бачу:
стежкою земною
тато йде із небуття.

Тато йде сорокалітній,
і гойдаються поля.

Линуть гуси перелітні.
Обертається земля.

Ронять гуси з високості
сизе пір'я у траву.
Тато йде до мене в гості.
Усміхається:
«Живу!»

Тату, тату, вже нас двоє.
Вже нас двоє:
ти
і я.
Порівнявся я з тобою —
точна копія твоя.

Ось і я —
сорокалітній...
Ти зі стежки не зверни!
Крячуть гуси перелітні,
ронять пір'я з вишини.

Відлітають білі гуси.
Насувається імла.
Глянь:
пушинки вже матуся
в чорні коси заплела.

Тату, йди.
Вона чекає
і на мене позира.
І чоло мое черкає
тінь гусячого пера.

Видно, став ти забувати
цю стежину з давнини.

Тату, глянь:
це ж наша хата!
Ти її не промини...

Між сумними ясенами
упізнаєш ти мене.
Сяде ненька поміж нами
і полегшено зітхне.

В неї зморшки, як на лихо, —
наче кола по воді.
«Хлопці, хлопці, — скаже тихо, —
ви такі ще молоді...»

*

Можливо, усе це наснилось мені.
Не видно стежини в густім бур'яні.

Вже мохом стежина давно поросла,
висить наді мною осіння імла.

А тата колишуть замети німі
десь там,
у його сорок першій зимі.

А тато крізь морок устами трави
шепоче до мене:
«По правді живи!..»

Я чую, мій тату...
Я жив,
як і ти.
А далі
без тебе
мені вже іти.

Я твердо стою на твоїм рубежі.
Немає на совісті в мене іржі.

По правді живу я.
А правда —
одна,
хоч важко, буває, дається вона.

А правда незмінна.
Вона як земля,
вона голосами трави промовля.

Вона —
як батьки,
що повік молоді,
мов друзі,
які пізнаються в біді.

По правді живу я.
По правді живу.
Ця правда
не ступить на стежку криву.

Я знаю:
ще кривда чатує мене,
ще кривить гримаса обличчя земне.

І речник неправди отруйні слова
ще іменем правди, бува, прикрива.

Хитає Атлантику ложний ефір,
та розум наказує серцю:
не вір!

І тато крізь морок устами трави
шепоче до мене:
«По правді живи!»

Я чую, мій тату...
Живу —
як і ти.
Іду я,
хоч важко без тебе іти.

Вже осінь торкнулась мого чола
і зморшка тверда між бровами лягла.

Та поки в лице не ввійнула зима,
спішу я до хати —
де мама сама.

Спішу я.
Веди мене, тату, веди!
З твоєї криниці нап'юся води.

III

Пора вже до міста, читачу.
Дорога у небо зійшла.
Пропелер натомлено кряче
над клином тремкого села.

Не думай, що я проливаю
гірку архаїчну сльозу.
Я простір подільського краю
на площу гранітну везу.

Як сина, привітно зустрине,
зігріє вона у теплі.
Гранітної площі коріння
росте у подільській землі.

Ступаю на площу я всюди.
Кінця їй і краю нема.

Ім'ям Революції люди
назвали її недарма.

Все далі від неньки,
все далі —
лечу, обганяю літа.
Бентежне відлуння печалі
у хмарах мене огорта.

Розтанув у синім огромі
задимлений контур села.
Вже грона кварталів знайомі
спливають на грані крила.

Крізь призму туманної товщі
дивлюсь я на місто своє.
Над серцем вогненної площі
заграва знамен устає.

Все далі від неньки...
Все ближче
сплетіння бульварів густе.
Любові моєї обличчя
в каштанових косах цвіте.

*

Майданом Революції ступаю
і чую:
обертається земля,
і дихаю пахучими степами,
дороги дальні бачу звідціля.

Дзвенить граніт велично і суворо,
і кожен крок відлунює в душі.

Їдуть сюди у радості і горі
замислені мої товариші.

Іде ровесник мій сорокалітній,
ровесник батька — сива голова.
На площі
б'ється пульс гранітних ліній,
на площі в'януть жести і слова.

Дзвенить граніт.
Граніт не знає втоми.
З міських кварталів гомін долина.
Ну, як живеться, друзі і знайомі,
чи вам далеко бачиться
з вікна?

IV

Хоч важко у знеможі
лупати слів руду, —
я точну мову прози
на вірші покладу.

Мені критична куля,
признатися, страшна.
Та хто не ризикує,
той істини не зна.

Не тішать ні «обойми»,
ні лаврове ярмо,
як тон берем не той ми,
естрадно хрипимо.

Тож істину шукаймо
не в розчерку пера.

...Будинок он шибками
на площу позира.

Кімната — мов картина.
Трюмо. Торшер. Тахта.
Над фікусом інтимно
витає духота.

Збираємось не часто
отак — немов сім'я:
господар у халаті,
сусід його
і я.

Господар наш огрядний
долоні потира.
Він щойно із наради,
у нього — з пліч гора.

Снігасті брови строго
нахмурює сусід.
На скроні у старого —
клинка бузковий слід.

Немає тут спокою —
триває давній спір!
Затялися обое
серцям наперекір.

А тема в них незмінна,
достоту не нова...

Старий,
немов каміння,
виважує слова:

«Розмова у нас чоловіча.
Нехай це жорстоко, а все ж
кажу тобі правду у вічі —
бездарно ти, брате, живеш.

Затишно і зручно у славі:
сиди, орденами дзвени...
Та знай —
не для цього держава
дає нам свої ордени.

У тебе тренований голос,
до круглих промов ти мастак,
та все, що з трибуни глаголиш,
на ділі у тебе не так.

Чи треба тобі, чи не треба, —
зубриш ти шпаргалку суху.
Незрушно холоне без тебе
новенький верстат у цеху.

А ти ж бо не панської крові.
Хрестили тебе у житті
не фрази,
не довгі промови,
а руки твої золоті.

Ти справді з породи міцної,
і рук ти не грів на хвальбі.
Далась дорогою ціною
заслужена слава тобі.

Та слава —
не крісло обжите,
в якому колишемося ми.
І легше її заслужити,
ніж чесно нести між людьми.

Хай слава бентежить і коле,
хай совість не зна забуття,
нехай не дрімає ніколи
твое пролетарське чуття.

Як недругам кості дробили
червоні козацькі шаблі,
не думали ми про драбини,
не знали про всякі шаблі.

У тебе —
не легша дорога.
Ми перші з тобою.
Ми — клас.
І дивиться світ, мов на бога,
на тебе,
на мене,
на нас.

Тверде наше слово робоче,
воно не прощає вини.
Людині дивися ти в очі
і слово дарма не рони.

Бо слово —
це полум'я крові,
це сили цілющий ковток.
Шануй, бережи своє слово,
як честь,
як партійний квиток!..»

V

Я часто думаю про вік,
який роковано людині.
...Сивіє мудрий чоловік,
здають літа свої твердині.

Чоло долонею підпер,
не гріє кров холодні скроні.
Про що він думає тепер,
на цім
останнім перегоні?

Можливо, світ його гнітить,
можливо, все йому байдуже...
Остання мить...
Остання нить
єднає плоть його і душу.

Я часто думаю про те,
яка це мука —
доживати,
коли ще яблуня цвіте,
бузок шумує сизувато.

Коли подовжуються дні
і світ міняється невпинно...
Яка це мука —
навесні
покірно ждати хуртовини!

Я часто думаю —
страшне
життя старого чоловіка.

Та ось він слухає мене,
лукаво мружаться повіки.

Про що він думає тепер?
Сміється:
«Планів забагато.
Та, знаєш, я не прожектер,
вперед не будем забігати.

Це ваше діло — молоде,
а нам потрібно вже спішити.
Воно і справді час не жде —
пишу про давне, пережите.

Як кажуть, пробую перо,
допоки ніч не вколисала,
щоб вам лишити на добро
правдиве слово комісара.

Мені на довгому віку
добра дісталось чимало,
та зло у праведнім вінку,
бувало, в закутку чигало.

Бувало, правду без вини
до стінки ставила неправда...
І ми рубали бур'яни,
кували меч не для параду.

І в час, коли грішили ті,
кого вважали ми святими,
крізь темні хмари на путі
нам очі Леніна світили.

Священна віра нас вела,
і я скажу не слова ради:
у дні добра
і ночі зла
беріг я віру в нашу правду.

Вона зі мною не помре,
не знає віра наша тління.
Всихає дерево старе —
струмує соками пагіння.

Ступає старість на поріг,
клепочуть версти за плечима.

Здається, все зробив, що міг,
нема для сумніву причини.

Та кличу юність бойову,
стрясаю пам'ять, наче сито:
для чого жив я і живу,
для чого варто ще пожити?»

Старий замовк.
Відлуння слів —
не вигадка моя гаряча.
Я все почуте, як зумів,
зберіг для тебе, мій читачу.

Нічого дивного нема
у тім, що дід себе терзає.
Лиш той, хто вік прожив дарма,
ніяких сумнівів не знає.

Йдемо на площу ми.
Не раз
ішли сюди ми помовчати.
Шумлять каштани.
Поруч нас
крокують хлопці і дівчата.

Я знову думаю про вік,
який даровано людині.
...Іде он сивий чоловік
на площу
поруч з молодими.

Про що він думає тепер, —
я знаю мовби
і не знаю.
Над нами весь світ розпростер
чорнильну таїну безкраю.

Над нами прядиво густе
сотає осінь, наче вату...
Та ні —
це яблуня цвіте,
бузок шумує сизувато.

VI

А дорога — підкова...
І спливає у даль
ця моя сорокова,
ця осіння печаль.

Ще розхлюпає чари
моя осінь хмільна
і налле мені чару
золотого вина.

Ще Пегас мій у прозі
затріпоче крильми...
Я стою на порозі
молодої зими.

Перший сніг на долоню
висіває зима.
Десь далеко холоне
та
остання пряма.

Десь вона за горою...
Підганяю ходу —
ждуть на мене герої,
на майдан я іду.

Спільно ділимо все ми:
ці слова,
ці рядки...

Бо герої поеми —
то ж мої земляки.

Дід у мандрах.
Старому
докоряти не слід.
Дід махнув на здоров'я
і поїхав на зліт.

А сусіда надовго
поруч мене примовк.
Обважніла у нього
голова від думок.

Він за чашкою чаю
мружить очі сумні.
— Розумієш, — зітхає, —
щось не спиться мені.

Хоч і злюсь на старого,
але як тут не крий,
не подієш нічого —
правду ріже старий.

Бачу й сам —
від металу
одвикає рука.
Видно, слава приспала
десь мене, дивака.

Видно, плентаю досі
по слизькому шляху.
Подивляються косо
вже на мене в цеху.

Марно жду я докору —
хоч би слово одне...

Тільки очі суворі
скрізь
чатують мене.

Як виходжу на сцену
і дивлюся у зал, —
очі ціляться в мене,
наче тисяча жал.

Перед цими очима
чахнуть кроки тверді.
І стою перед ними
я немов на суді.

Знаю:
стан цей ніколи
не віщує добра...

Зачароване коло
розірвати пора.

Жну я лаври трибуна,
я на слово мастак,
та найвища трибуна —
мій токарний верстат.

Є заслужене право
на високі слова.
Є дорожча від слави
наша честь трудова.

Не спинюсь
на узбіччі —
не для мене воно.
Прямо людям у вічі
я дивився давно.

Ні, не хочу спокою!
Я не все ще сказав...
Я зі сцени хисткої
йду
в розбурханий зал.

*

Таке бува.
Коли пригас
вогонь душі твоєї, —
тоді стаєш ти водночас
підсудним і суддею.

Тоді усе нутро твоє,
усе, чим жив раніше,
перед тобою постає
виразніше, чіткіше.

І пильно дивишся ти
в суть,
відкинувши завісу.
Ти сам собі —
найвищий суд.
Ти ворог компромісу.

Ти весь —
незламний дух борця.
Ти милуєш, караєш,
стоїш за правду до кінця
і власне серце краєш.

Корчуєш сам ти
зло в собі,
щоб знов себе почати.

За всі поразки в боротьбі
не просиш ти пощади.

Ти судиш сам себе за те,
що вигорів до точки.
Нещадний вирок твій.
Зате
цей вирок —
остаточний.

Ніщо не виручить уже —
ні хитрощі, ні блати.
Ніхто тебе не вбереже
од власної розплати.

Ти вирок виніс не дарма.
Спада з очей полуда.
І все...
Оскарження нема.
І милості — не буде!

VII

На вістрях антен облітає планету
коротке ім'я молодого борця.
Він завтра удосвіта має померти.
Він знає, приречений,
дату кінця.

Він завтра помре непомітно, безкровно.
(Дарує наш вік чудеса напрокат).
Поруччя м'яке
електричного трону
йому припасує послужливий кат.

Летить понад світом на хвилях ефіру
коротке ім'я, наче вік юнака.
Можливо, його зігриває ще віра,
снується ще питка надії тонка.

Про що ті думки за півночі до страти,—
не знаю, читачу...

Та знаю одне:
як зойкне планета під кроками ката,
відчую —
до крісла підводять мене.

Відчую —
це я дотлівав у чеканні
страшного, останнього дня і числа.
Моя оце думка пекуча, остання
на смертному троні
мене потрясла...

Влягається попіл болючої фрази:
для чого існую,
для чого живу?..
Юнак під напругу убивчої фази
безстрашно ступає
за грань межову.

Над ним з кам'яної повіки Свобода
розчулено ронить солодку сльозу.
Вгорі остигає свинець небозводу,
скипає свинець океану внизу.

Брати мої,
за обрії туманні
з майдану Революції дивлюсь.
Віщує серце:
там, за океаном,
підступний вирок пишеться комусь...

Брати мої русяві, темночолі,
тріщить кайданів плетиво густе.
Брати мої, погляньте —
Площа Волі
оновлюється, ширшає, росте!

Несе вона, велична і прекрасна,
свою гранітну вроду молоду.
Ви чуєте, брати мої по класу,
моєї площі впевнену ходу?

Ви чуєте?
Ідуть борців колони,
крокують сівачі і ковалі.
Граніт мого майдану не холоне,
щитом прикривши обрії земні.

Ідуть борці.
Хитається під ними
земля,
закута в камінь і броню.
Клепочуть над майданом неугасимо
сумні вулкани вічного вогню.

Чатуй пильніше, брате мій і друже:
за муром недруг сторожко присів.
Щілину ока хижо він примружив,
планету розглядає крізь приціл.

Та ходимо спокійно по росі ми,
і тільки біль планети не погас.
Летять,
струсивши попіл Хіросіми,
журавлики обпалені
до нас.

Убивча доза чистого нейтрона
нечутно осідає на серця.
І смертю коронований
на троні
згасає образ мужнього борця.

Чужий, гортанний голос тишу крає,
глибінь ефіру сповнює ущерть.
Він ревно славить
право на безправ'я,
на страх і муку,
на «гуманну» смерть.

Уста мембран ковтають безпорадно
отрутою начинені слова.
Гудзонова горлянка,
наче рана,
запіненою кров'ю оплива.

А світ розкутий вірить у прикмети,
а світ кипить, міняється щодень.
Родима пляма сивої планети
стискається і тане,
мов шагреня.

І рве земля, німіючи від болю,
сухий сувій кривавого бинта.
Земля червону стрічку —
стрічку волі
у хмарні коси міцно запліта.

Вогнем цвітуть під хмарами густими
мого майдану зоряні сади.

Вставай з колін,
мій друже, побратиме...
На площу Революції
іди!

VIII

Ми звикли вдихати озон вишини,
турботи у нас планетарні.
Над нами видіння земної весни
на крилах вітрів пролітає.

Та рано ще хором кричати: «Ура!»
Литаврами гримати —
рано...
Дощами хлюпоче осіння пора,
болять зарубцьовані рани.

Пронизують наскрізь полярні вітри,
негода лютує і злиться.
На зморені плечі спадає згори
дощами посічене листя.

Клубочаться хмари...
Жартує з людьми
мінливе двадцяте століття.
Гуркоче гроза у розповні зими,
і падає сніг серед літа.

Не просто сльозина дрібна пролилась —
а витекло море солоне.
Не з хутора вихор закручує нас —
а вир світового циклону.

Крізь мокру мережку каштанових віт
синіє шибками одверто
і дивиться чесно на площу,
у світ
вікно сонцелюба-поета.

Просвічує простір безмежний воно
колючим промінням радара.

В облогу беруть неприступне вікно,
позиркують заздро нездари.

Та гордого духу ніщо не схитне,
і серце не відає втоми.
Високо зоріє вікно чарівне,
яке непідвладне нікому.

Чатує осяяну площу вікно,
на вогник Поезію кличе.
Видзвонює слово, немов стремено, —
невловне, гнучке, таємниче.

Це слово жаріє калиною дум
в діброві співучої мови.
Його не заглушать ні галас, ні глум,
ні недруга чорна обмова.

Поетове слово народжує час.
Це слово грімке — не для соло.
Воно детонує у клекоті мас.
Для хору — поетове слово.

Зіниці зблискують уперто,
і круто пружиться плече...
Повідай, що тебе, поете,
у тиші роздуму пече?

Які слова тобі у горлі
застрягли болісним клубком,
які думки твої на волі
бринять натомленим крилом?

Я в муках серця не для слави
карбую кров'ю ці рядки.
Земля батьків мені прослала
свої хрещаті рушники.

З долоні шерхлої моєї
злітає слово, мов пташа,
і лине в пісні над землею,
а пісня — це моя душа.

А пісня — це моя дорога,
життя прискорене мое.
Не просить пісня в нас нічого
і все, що має, — віддає.

Лиш серце муками роздерте...
Ах, серце, сумніви розвій!
І що пече тепер поета, —
відчую в пісні я живій.

Нехай насмішка лиховісна
покорчить виродкові рот.

Повік не вмре
щемлива пісня,
яку співає
мій народ.

Продовження дороги

Читачу! Несхитно і прямо
в життя ми йдемо не дарма.

І ось постає перед нами
поеми остання пряма.

Не мислимо їх ми окремо —
дороги звучать, мов пісні.
Кінчається наша поема.
Дорога зрина вдалині.

Струмуге у росах дорога,
змиває непевні сліди.
Не хмурся, читачу,
і строго
ці строфи земні не суди.

Тут зайва словесна приправа —
солodka чи навіть гірка.
Хай слово шорстке, нелукаве
загострює крицю рядка.

Ховати не будем нічого,
неправди за нами нема.
А там, де заснула тривога,
облуда стара не дріма.

Чигає підлота на розі.
І тінь виповзає чужа.
І ти,
заблукавши в дорозі,
ступаєш на лезо ножа.

Та совість борця, комуніста
упасти тобі не дає.

Багрянний прожектор вогнисто
пропалює серце твоє.

Прожектор сигналить і кличе,
і промінь, як нить кумача,
окреслює мрійне обличчя,
гранітне плече Ілліча.

І світиться площа...
До неї
несуть почуття і думки
герої поеми цієї,
сусіди, мої земляки.

Вдихнувши повітря тужаве,
рівняються на Монумент
сини трудової держави.
Будьоннівець.
Токар.
Поет.

Можливо, штрихами різкими
пишу я героїв своїх.
Можливо, колись не такими,
читачу, зустрінеш ти їх.

Не будем гадати, одначе,
життя нас поправить не раз...

Чекає нас площа, читачу,
у клетоті звихрених трас.

Над площею тануть негоди.
Та сніться їй грізні бої.
Ім'я Революції горде
палає на грудях її.

Десь гуси ячать перелітні,
і хоч не бува вороття, —
ступає на плити гранітні
мій тато
з імлі небуття.

І слухає кроки жадані
опора землі кам'яна.

Гойдається обрій Майдану.
Гуркоче гранітна луна.

АНДРІЙ ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ

ЛОНЖЮМО

Поема

Авіавступ

Присвячується слухачам
школи Леніна в Лонжюмо

Вступаю в поему, як люди вступають
у зміни.

Вицокують поршні,
дрімають сусіди в ремінні.

Цигаркою з ночі
летять телецентри
за Муром.

Питань є чимало.
Посидимо, Часе,
покурим.

Збагнемо набуते.
Прощально і зримо
обпалені роки,
мов крила, шумлять за плечима.

І нам зрозуміло, що тане далеке відлуння,
що ми, та й супутниці наші, —
не юні,
що нас проводжають,
махають лукаво
хто маминим шарфом, а хто —
кулаками...

Та світить нам, Земле,
квітневий твій позирк,
ти навзнак лягла серед ночі у близькості.

По рейках пригаслих
біжить
паровозик,
неначе
хто зрушив
замочок
на «блискавці».

Росіє, кохана,
до горя ти звикла.
Всі болі твої — мене болем скосили.
Росіє,
я — твій капіляр,
твоя жилка,
я стогну, коли —
тобі тяжко, Росіє.

Які ж бо дрібні звідціля мої спади і старту,
друзяк, ворогів кулуарних ватаги.
Прости мене,
Часе,
не встигну багато сказати.
Ти, Часе, не гроші,
але ж і тебе недостатньо...
Вступаю в поему. А схибити маю,
прости мене,
Часе,
як я тебе часто прощаю.

I

В Лонжюмо тепер лісопильня.
В школі Леніна? В Лонжюмо?
Нас розпилини засліпили —
тут колоди, немов ескімо.

Пилки крутяться. Хлопці кручені.
Під беретом, як зблиски, — кучері.
Через джемperi, як смола,
ледь просвічуються тіла.

Здрастуй, ранку в морозних дозах!
Як вощина, прозора дошка.
Може, сонце і сосни — тезки?!
Пахне музика. Пахне тесом.

А ще — верф'ю, не знати звідки,
а ще — дивно так пахне вітром,
а ще пахне — чому, не знаю —
діалектикою пізнання!

Виявляйте пласти деревинні
під багряним плащем імлі.
Мов з-під просині хмар — проміння,
тирса

бризкає

з-під пили!

Добувайтесь до серцевини.
Хай соснина кружля міцна,
мовби суглинкова судина,
сонцем вивовнена сповна.

Хоч кора у сосни дрімуча,
серцевина ясна й міцна —
ви терзайте її, вимучуйте,
щоб заграла нараз вона!

І зрослась у співучій силі цій
з корабелом і скрипачем...

Ленін був

із породи розпилювачів,

з тих, що визернюють суть
речей.

...У задушності під Парижем
Ленін
ріжеться
в городки!

Раз! — сорочка нарозпашку,
раз! — очей вогонь не згас,
раз! — упали цурки важко
(жаль, цього не бачить Саша!) —

Рраз!
Роз-печатані «конверти»,
раз! — аж пил до хмар летів, —
так що бісмарків упертих
аж трясло від городків!

Раз! — по тюрмах, двоголових —
ого-го! —
Революція молола
супротивника свого!

Раз! — врзалось битки дерево,
мов авроровий фугас —
так що тріскались імперії,
храми і майбутні берії —

Раз!

Ну і грав! Таких наставив
«паровозів»! Так лупив,
що розпалися рейхстаги
в 45-му на пил!
Раз!..

...а десь на початку віку
чоловік ледь мружить повіки.
«Так давно не грав», — промовля,
і пашіє лице здаля.

IV

В тихій кухоньці скромні тумбочки,
і, мов крильця тремтячих ос,
мріє просинь вузької вулички
Марі-Роз,

був світанок, тепер смеркається,
справді з інших планет-зірок
дзвін відлунює домініканський,
Марі-Роз,

прохолодну торкаю раму,
наче голову напекло,
в нетрі вечора зазираю
крізь туманне смугасте скло,

і здається — десь він попереду,
між крамарок, усяких див,
на прозорім велосипедику
прокотив,

чи в харчевні сміється гучно,
аплодуючи шансоньє?
чи згадав у метро гримучому
той сліпучий посвист саней?

а чи спеку згадав і жайворонка?
чи до ліфта спішить скоріш,
і крізь вежу ажурно-ржаву
вниз провалюється Париж —

проступають дахи незграбні,
наче крем'яхи у воді,
у соборів, немов у крабів,
сяють клешні шпилів тверді,

і над срібною панорамою
він схилявся, як годинникар,
над смерканнями, над рекламами,
він читав їх у хмарах чар,

він любив вас, фасади з тінями,
наче мушлі в сумному стилі,
а іще він любив Бастілію —
бо впали її стіни!

З диму біржі, з пожеж валютних,
крізь міцних барикад кільце
закривавленої Революції
проступало йому
лице,

і, кольнувши чомусь у вічі,
крізь бузкову, сумну майоліку
проступало Замоскворіччя,
у шпаківнях усе, в маївках,

а за ними — фронти, юденичі,
Русь реве — зоря на чолі,
і черкнув кашкетом студентським
батько мій на кронштадтський лід.

Тату, може, це не смертельно?
Тату, де ти між літ глухих?
Народили нас ті хуртечі.
Віє смертю тепер од них.

...Він же звідси
мислив
ракетно.

Думка, описуючи дугу,
викорчувувала
парапети
біля Зимнього на снігу!

(Але це умістила в рядки
главка 3-тя, про городки.)

V

Дім цей — пізнього рококо.
Спить у ньому, конспект розкривши,
неоспіваний і живий ще
Серго,

спи, Серго, бо ще ранній ранок,
зайчик сонячний через раму
вуса гладить — не зруш його,
спи, Серго,

спи, Серго, в волошківій сорочечці,
чом смієшся вві сні урочому?
Десь і Куйбишев, і Менжинський
вії стулюють, мов пушинки.

Що вам сниться? Загата Чирчіку?
Перший трактор і кран дугою?
Ну, навіщо крізь сон кричати,
Серго?!

Ех, життя! Не збагнуть його.
Спить Серго, комуніст кремінний.
Де широка стіна Кремлівська,—
спить Серго.

VI

Ленін... Він — як матерія:
і простий,
і складний він.

Наш народ — не тетеря.
Треба вірить людині!

Не такі собі «гвинтики»,
а мислителі,
він любив ваші мітинги,
Гліби, Вані і Дмитрики.

Заряджав по-ораторськи,
як філософів, вас,
сам,
як акумулятор,
заряджався од мас.

Сіяв думи достиглі
за робочим столом
в «Філософські листи» він,
в 18-й том.

Його скульптор ліпив.
Точніше,
позувати благав, неборак.
Він Верлена різьбив раніше —
і від подиву аж заляк,

бурмотів і кивав химерно:
«Символічно, хоч як ліпи!
У поетів і революціонерів
схожі обрисами черепи!»

Всесвіт кроїти у натхненності!
І за те, що він справді поет,
як у ніжного Пушкіна —
в Леніна
бив отруений пістолет!

VII

Життям дозрівши, ми з полону
повсякденності
йдемо у Мавзолей,
мов кабінет рентгенівський,
без шапки, без прикрас, без марного
слівця,
і Ленін, як рентген, просвічує серця.

Шепочемо з п'ятьми, як стрічка в кінозалі:
«Скажіть нам, Леніне, — таких Ви нас
чекали?!

Скажіть нам, Леніне,
де поступ, де прогули?
Скажіть-бо — в суєті ми суть
не проминули?..»

Буває тяжко нам. Та сонячно і владно
прозористе чоло горить, немов лампада.

«Скажіть нам, Леніне, ідея в нас не гасне?»
І Ленін
мовить ясно.

Про все нам ясно й чітко мовить Ленін.

1962—1963

ПРО АВТОРА

Петро Мойсейович Перебийніс народився 1937 року в селі Слободі Шаргородській на Вінниччині. Навчався у сільськогосподарському технікумі, служив у Радянській Армії. Закінчив факультет журналістики Львівського університету імені Івана Франка. Працював у пресі, на комсомольській і партійній роботі. Зараз — головний редактор видавництва «Дніпро». Автор багатьох поетичних збірок. Виступає в галузі художнього перекладу. Лауреат республіканської комсомольської премії імені Миколи Островського.

ЗМІСТ

3 Моя конституція

Уроки

- 6 Робота
- 8 Вікно у печері
- 9 На перехресті серця
- 10 «Лети, мій нащадку...»
- 11 Уроки слова
- 13 Кобзареві сліди
- 14 Ковток Дніпра
- 15 Прощальний марш
- 16 Хвилина непевності
- 17 «Помирають батьки, як солдати...»
- 18 Таємниця сльози
- 19 Полин
- 21 Відповідь аноніму
- 23 День
- 25 Перший дзвінок
- 26 Машина з дальнього села
- 27 Небесна казка
- 28 Кавказький міст
- 29 Роздуми на схилі Машука
- 31 Могила Давида-Будівника в Гелаті
- 32 Змагання рибалок
- 33 Діти вчаться плавати
- 34 Свято Нептуна
- 36 Світання Голосіївського лісу
- 37 Дубок

Осіньна пісня

- 40 Лице без гриму
- 41 Нічия
- 42 Велотрек
- 43 Кактуси
- 44 «Я вдосвіта побачив павука»
- 45 Білка в колесі

- 46 Смерть Альохіна
47 Яблука червоні
48 Політ Василя Земляка
49 «Знаєш, я найгіршого боюсь...»
50 «Перегорю. Перебою»
51 Наївна простота
52 Співає Клавдія Шульженко
53 Калинова мелодія
54 Цвинтар бутафорій
55 Митарства тіней
56 «О жінко, зірницею долі...»
57 Балада юності
58 «На дикім вогнищі любові...»
59 «До яблуні навшпиньки підійшла...»
60 «Кохання — грудка динаміту...»
61 «З вірю розлуки...»
62 Спомин
63 Світлана
64 Чари осіннього саду
65 «Пташко моя пізня...»
66 «Прощай, білокрила журавко!»

Дорога пам'яті

- 68 Майдан Революції. Поема
99 Андрій Вознесенський. Лонжюмо. Поема
109 Про автора

Перебийніс П. М.

П27 Небо твоє і земля: Поезії. К.: Молодь, 1979.—112 с.

Нова збірка має розділи: «Уроки», «Остання пісня», «Дорога пам'яті». До неї також увійшла вже відома читачам поема «Майдан Революції» та переклад поеми Андрія Вознесенського «Лонжюмо».

П 70403—090 58—79. 4702590200 **У2**
М228(04)—79

Петро Моисеевич Перебийніс

НЕБО ТВОЕ И ЗЕМЛЯ

Стихи

Київ, «Молодь»

(На українском языке)

Художнє оформлення В. М. ДОЗОРЦЯ

Редактор О. В. ШУГАЙ

Художній редактор В. І. ПОЙДА

Технічний редактор М. Л. МЕЛЬКО

Коректор С. І. ГАЙДУК

Інформ. бланк № 759

Здано на виробництво 26.04.79. Підписано до друку 03.08.79 БФ 01403. Формат 70×100¹/₃₂. Папір для глибокого друку. Гарнітура літературна. Друк високий. Умовн. друк. арк. 4,52. Обл.-вид. арк. 3,16. Тираж 5500. Зам. 9—1387. Ціна 45 коп.

Ордена «Знак Пошани» видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», 252004, Київ-4, Пушкінська, 28.

Київська ф-ка друкованої реклами РВО «Поліграфкнига» Держкомвидаву УРСР. Київ-67, Виборзька, 84.